

MARTA BŁĄD

*Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości
w Ostrowcu Świętokrzyskim*

RACHUNKOWOŚĆ ROLNA W WYBRANYCH KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej staje się coraz bardziej realne. Jednym z ważniejszych i trudniejszych problemów w pracach dostosowawczych będą działania przystosowawcze w rolnictwie, między innymi wdrożenie systemu rachunkowości rolnej. W opracowaniu przedstawiono rozwiązania stosowane w UE (sieć FADN) oraz działania podjęte w Polsce, mające na celu dopracowanie standardów zgodnych z istniejącymi w Unii.

1. System rachunkowości rolnej funkcjonujący w Unii Europejskiej

FADN jest to Sieć Danych Rachunkowości Rolnej w Unii Europejskiej (UE) służąca do gromadzenia informacji z zakresu rachunkowości gospodarstw rolniczych. Jej skrócona nazwa pochodzi od nazwy angielskiej – Farm Accountancy Data Network. Powstała ona z inicjatywy Komisji Europejskiej i wprowadzona została Rozporządzeniem Rady 75/65 z 15 czerwca 1965 r. Rozporządzenie to było modyfikowane i rozszerzane, posiada zatem Aneks II zawierający wykaz wszystkich aktualnych rozporządzeń i decyzji.

Celem FADN jest uzyskiwanie bazy danych empirycznych, wykorzystywanych dla kreowania wspólnej polityki rolnej UE. W szczególności zadaniem tej sieci jest zbieranie informacji potrzebnych do określenia dochodów gospodarstw rolniczych objętych badaniem i analizy ich działalności. FADN jest systemem badań reprezentatywnych dla rolnictwa całej Unii Europejskiej, opartym o zapisy prowadzone zgodnie z opracowaną formułą oraz przy wykorzystaniu ściśle sprecyzowanych pojęć i metody doboru gospodarstw, a także kontroli ewidencji. Zgodnie z Rozporządzeniem Komisji Europejskiej nr 79/65, z 15 czerwca 1965 r. i jego kolejnymi uzupełnieniami, ze zbioru gospodarstw rolniczych do próby FADN włączane są gospodarstwa „komercyjne”. Polem obserwacji FADN są zatem tzw. towarowe gospodarstwa rolnicze. Tym mianem określa się gospo-

darstwa, które są wystarczająco duże dla zapewnienia rolnikowi zatrudnienia oraz dochodów niezbędnych do utrzymania rodziny rolniczej. Dla zakwalifikowania jako towarowe gospodarstwo musi przekroczyć określone minimum wielkości ekonomicznej [Bernacki 1998]. Na przykład w polu obserwacji RICA (Sieć Danych Rachunkowości Rolnej we Francji) znajdują się wyłącznie gospodarstwa mające określone rozmiary ekonomiczne, większe niż 9600 europejskich jednostek obrachunkowych (równoważnik 12 hektarów pszenicy w regionie centralnym) i zatrudniające co najmniej 0,75 pracownika w roku [Notes et etudes economiques nr 4, 1997].

Wybór gospodarstw do próby FADN jest losowy, z zachowaniem reprezentatywności pod względem ich siły ekonomicznej i ukierunkowania, określonych na podstawie standardowej nadwyżki bezpośredniej. Uwzględnia się również, w zależności od państwa, inne cechy, takie jak: wielkość gospodarstwa, wiek rolnika, udział dochodów z produkcji rolniczej w ogólnych dochodach rodziny itp. Na przykład gospodarstwa rolnicze we Francji zostały wyselekcjonowane „metodą kwotową”, zapewniającą reprezentatywność statystyczną próby według trzech kryteriów: regionu administracyjnego, orientacji techniczno-ekonomicznej, czyli kierunku produkcji oraz rozmiarów ekonomicznych gospodarstwa, mierzonych standardową nadwyżką bezpośrednią.

Zmienne ekstrapolacji są stosowane do każdego gospodarstwa w ten sposób, że dane RICA są powiązane z wynikami, powtarzanych co dwa lata ankiet, dotyczących struktury gospodarstw rolniczych. Podstawowa próba RICA w 1995 r. wynosiła 7524 gospodarstw. Po ekstrapolacji próba ta reprezentowała 428 700 gospodarstw „komercyjnych”, objętych ankietą o strukturze gospodarstw przeprowadzoną w tymże roku. Te gospodarstwa spełniały kryterium wielkości ekonomicznej i dlatego znalazły się w polu obserwacji RICA. Stanowiły one 58% wszystkich gospodarstw rolniczych Francji. Pozostałe małe gospodarstwa, nie wchodzące do pola obserwacji, pomimo ich liczby (ponad 300 000 w 1995 r.) obejmowały tylko 10% UR kraju, dostarczały 5% dostaw krajowych i otrzymywały 7% subwencji [Notes et etudes economiques nr 4, 1997].

Porównanie wyników uzyskanych z próbki RICA z otrzymywanymi z innych źródeł (coroczna statystyka rolnicza, ankiety o strukturze gospodarstw, krajowa rachunkowość rolnictwa i in.) pozwala stwierdzić, że odchylenia między nimi są bardzo niewielkie. Na przykład różnica w powierzchni zbóż, roślin oleistych i białkowych między wynikami ankiety o strukturze gospodarstw w 1995 r., a ekstrapolacją danych uzyskanych z RICA wynosiła 5%. Dane pochodzące z RICA, dotyczące subwencji bezpośrednich, w 1995 r. różniły się o 2% od danych pochodzących z krajowej rachunkowości rolnictwa [Notes et etudes economiques nr 4, 1997]. Porównywalność oraz reprezentatywność danych FADN, przedstawiona na przykładzie Sieci Danych Rachunkowości Rolnej we Francji (RICA), w pełni uzasadnia wykorzystanie tej bazy danych do nakreślenia

ewolucji gospodarstw rolniczych oraz do kreowania i oceny skutków wspólnej polityki rolnej Unii Europejskiej.

Od 1991 r. zgodnie z wymogami UE, gospodarstwo może być poddawane badaniom nie dłużej niż 10 lat. Na podstawie badań stwierdzono bowiem, że w okresie dłuższym następuje poprawa efektywności gospodarowania na skutek prowadzenia rachunkowości rolnej, stąd badane gospodarstwa nie są wówczas reprezentatywne dla wyników uzyskiwanych przez przeciętne gospodarstwo w danym kraju [Nowak, Czerwińska 1998]. Zgodnie z przepisami ustanawiającymi Sieć Danych Rachunkowości Rolnej, istnieje wymóg, aby wszystkie dane odnoszące się do pojedynczych gospodarstw rolniczych, które są otrzymywane przez Komisję Europejską, były traktowane z zachowaniem najwyższego stopnia tajności. Dlatego do publikacji przeznaczają się tylko zagregowane wyniki dotyczące grup gospodarstw, według kierunków produkcji i gospodarstw, z określonych regionów i krajów członkowskich [Bernacki 1998].

Komisja Europejska nie gromadzi bezpośrednio danych źródłowych. Do tego zobowiązane są Agencje Łącznikowe każdego z krajów członkowskich, bądź powołane przez nie jednostki. Na przykład, w Danii zbieraniem danych źródłowych, na zlecenie Państwowego Instytutu Ekonomiki Rolnictwa w Kopenhadze zajmują się lokalne centra doradcze (w 1991 r. było ich 150). Przekazują one dane do Instytutu w kodowanej formie na nośnikach pamięci, tam zaś przy pomocy specjalnych programów komputerowych przeprowadzana jest kontrola rachunkowa i merytoryczna. Po przeprowadzonej kontroli wyniki ekonomiczne są przesyłane do rolnika oraz do centralnej bazy w Sieci Danych Rachunkowości Rolnej UE w Brukseli [Nowak, Czerwińska 1998].

W Niemczech gromadzenie danych z pojedynczych gospodarstw zlecane jest odpłatnie, za pośrednictwem Federalnego Ministerstwa Rolnictwa, lokalnym usługowym biuram rachunkowym. Zebrane od rolników informacje są przenoszone do zakodowanego formularza i wysyłane do terenowych ośrodków obliczeniowych. Po kontroli i opracowaniu dane są odsyłane do Ministerstwa Rolnictwa. Tam, specjalny zespół opracowuje, w oparciu o całą zbiorowość badanych gospodarstw coroczne raporty o stanie rolnictwa, które wysyłane są do Sieci Danych Rachunkowości Rolnej w Brukseli. Dane przekazane Komisji Europejskiej służą jej do opracowywania analiz ekonomicznych, na podstawie których podejmowane są inicjatywy i decyzje w dziedzinie polityki rolnej.

Każda Agencja Łącznikowa jest nadzorowana w zakresie Sieci Danych Rachunkowości Rolnej przez Krajowy Komitet Sieci Danych Rachunkowości Rolnej. W skład komitetów krajowych wchodzi przedstawiciele Agencji Łącznikowych oraz instytucji odpowiedzialnych za tworzenie Sprawozdań z Gospodarstw Rolniczych FADN. Komitety udzielają porad z zakresu metodycznych aspektów prowadzenia badań, takich jak typologia gospodarstw stosowana przez Unię, wybór gospodarstw rolnych z pola obserwacji, interpretacja pojęć.

W niektórych krajach członkowskich analogiczne komitety istnieją także na poziomie regionalnym.

Źródłem danych na poziomie gospodarstwa rolniczego mogą być: książka kasowa, rejestr lub dziennik prowadzony przez rolnika bądź urzędnika, lub też specjalne książki rachunkowe dla rolników, opracowywane przez Agencje Łącznikowe. Podstawowym dokumentem służącym zbieraniu danych jest Sprawozdanie z Gospodarstwa Rolniczego FADN. Jego opis, szczegółowe instrukcje dotyczące jego wypełniania oraz definicje stosowanych pojęć są zawarte w Rozporządzeniu Komisji 2237/77 z 23 września 1977 r. i jego późniejszych nowelizacjach. Komisja opublikowała Sprawozdanie i przepisy jemu towarzyszące w postaci podręcznika: FADN Handbook of Legislations, Notes for Guidance, Section III „The Farm Return”.

Podstawowe tabele znajdujące się w sprawozdaniu zawierają:

TABELA A:

Informacje ogólne – kod numeryczny gospodarstwa, typ i wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolniczego;

TABELA B:

Rodzaj władania – struktura obszaru gospodarstwa własnego, dzierżawionego i użytkowanego w ramach umowy o wspólny zbiór;

TABELA C:

Praca – ilość i rodzaj pracy (własna, najemna, stała, sezonowa itp.);

TABELA D:

Liczba i wartość zwierząt – wycena wszystkich zwierząt znajdujących się w gospodarstwie rolniczym na początku i końcu okresu obrachunkowego oraz średnie stany zwierząt;

TABELA E:

Zakup i sprzedaż zwierząt – wartość tych transakcji oraz wartość spożycia zwierząt w gospodarstwie domowym;

TABELA F:

Koszty – koszty pracy, eksploatacji maszyn, pasz, koszty bezpośrednie i pośrednie produkcji roślinnej, opłaty za ziemie i zapłacone odsetki;

TABELA G:

Ziemia i budynki, zapasy i kapitał obrotowy – wycena, inwestycje, sprzedaż i amortyzacja (obliczana na podstawie kosztów odtworzenia);

TABELA H:

Zadłużenie – wartość na początku i w końcu roku obrachunkowego krótko-, średnio-, i długoterminowych pożyczek;

TABELA I:

Podatek od wartości dodanej VAT – obowiązujący system podatku VAT, wpłaty i wypłaty z tytułu podatku VAT;

TABELA J:

Granty i subsydia – wartość dopłat do nakładów i produkcji (bez inwestycji);

TABELA K:

Produkcja roślinna i zwierzęca – powierzchnia, ilość i wartość wszystkich płodów, produktów zwierzęcych i innych działalności.

2. Klasyfikacja gospodarstw rolniczych w Unii Europejskiej według Standardowej Nadwyżki Bezpośredniej (SGM) i Europejskiej Jednostki Wielkości (ESU)

W Unii Europejskiej istnieje jednolita metoda klasyfikowania gospodarstw rolniczych, która ma zastosowanie przede wszystkim przy wyłanianiu reprezentatywnej próby gospodarstw, znajdujących się w polu obserwacji FADN. Zasady klasyfikacji gospodarstw zostały ustanowione Decyzją Komisji Europejskiej nr 78/463 z 7 kwietnia 1978 r., wraz z późniejszymi uzupełnieniami. Od tego czasu stały się powszechnie obowiązujące we wszystkich krajach członkowskich.

Metoda klasyfikowania gospodarstw rolniczych w Unii Europejskiej wykorzystuje koncepcję Standardowej Nadwyżki Bezpośredniej (Standard Gross Margin – SGM). Aktualnie obowiązujące zasady jej obliczania znajdują się w załączniku nr 1 Decyzji Komisji 85/377 z 7 czerwca 1985 r. *Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia* odzwierciedla nadwyżkę wartości produkcji działalności rolniczej nad wartością ustalonego rodzaju kosztów bezpośrednich, w określonych, przeciętnych dla danego regionu warunkach produkcji. Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia (SGM) produkcji roślinnej lub zwierzęcej to standardowa wartość produkcji uzyskiwanej z jednego hektara lub z jednego zwierzęcia pomniejszona o standardowe koszty bezpośrednie, niezbędne do wytworzenia tej produkcji [Goraj 1998]. Nadwyżki są obliczane w przekrojach regionalnych, w zestawach liczących nawet 24 działalności, w odniesieniu do 1 ha uprawy określonej rośliny lub na 1 sztukę zwierząt. Pomnożenie rozmiaru każdej z działalności w gospodarstwie, np. powierzchni zasiewów, liczby krów przez odpowiednią (jednostkową – np. dla 1 ha, na 1 sztukę) standardową nadwyżkę bezpośrednią daje standardową nadwyżkę bezpośrednią dla każdej działalności realizowanej w gospodarstwie. Suma SGM dla poszczególnych działalności daje SGM całego gospodarstwa.

Wartość produkcji danej działalności jest sumą wartości produktów głównych i ubocznych znajdujących się w obrocie towarowym. Są one określane według cen loco gospodarstwo. Do wartości produkcji doliczane są także subsydia do produktów, powierzchni lub do zwierząt. *Koszty bezpośrednie*, które ode-

jmowane są od wartości produkcji, to takie koszty, które bez żadnej wątpliwości można przypisać do określonej działalności i których wielkość ma proporcjonalny związek ze skalą produkcji oraz te, które mają bezpośredni wpływ na wielkość (wartość) produkcji. Składniki kosztów bezpośrednich są ustalane według cen dostawy na teren gospodarstwa. Koszty te są pomniejszone o wszelkie subsydia dotyczące poszczególnych składników kosztów. Zestaw kosztów bezpośrednich jest różny w przypadku produkcji roślinnej i zwierzęcej. Przy obliczaniu SGM z poszczególnych roślin, od wartości produkcji odejmowane są następujące koszty: nasion i sadzeniaków, nawozów z zakupu, środków ochrony roślin oraz koszty specjalne, np. woda do nawadniania, energia grzewcza, koszty przygotowania do sprzedaży, koszty ubezpieczenia. Z kolei, przy obliczaniu SGM z produkcji zwierzęcej, od wartości produkcji odejmowane są następujące koszty: pasz, wymiany stada, koszty specjalne typu: opłaty weterynaryjne, koszty inseminacji, badań wydajności, przygotowania do sprzedaży [Goraj 1998]. Do kosztów bezpośrednich nie mogą być zaliczane koszty: pracy, usług, maszyn, paliw i smarów oraz koszty remontu budynków, konserwacji maszyn i urządzeń oraz ich amortyzacji.

Na podstawie danych pochodzących ze sprawozdawczości gospodarstw rolniczych oblicza się SGM działalności roślinnych i zwierzęcych dla ustalonych regionów danego kraju. W celu uniknięcia zniekształceń wywołanych zmiennością cen czy też zmiennością rozmiaru produkcji, spowodowaną np. złą pogodą, przyjmuje się wartość średnią z trzech lat. Dla niej stosuje się oznaczenie z użyciem znaku cudzysłowia. Na przykład „1996” oznacza średnią z lat 1995-1997.

Europejska Jednostka Wielkości (European Size Unit – ESU) służy do określania wielkości ekonomicznej gospodarstwa rolniczego w Unii Europejskiej. Wartość jednej ESU została zdefiniowana jako stała liczba Europejskich Jednostek Monetarnych (ECU-European Currency Unit), w których wyrażana jest Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia (SGM). Wraz z upływem czasu liczba Europejskich Jednostek Monetarnych, określająca ESU- Europejską Jednostkę Wielkości, ulegała zmianie pod wpływem inflacji. W tabeli 1 przedstawiono wartość jednej ESU odpowiadającej zestawom Standardowych Nadwyżek Bezpośrednich (SGM), mającym wówczas zastosowanie.

Wartość Europejskiej Jednostki Wielkości

Tabela 1

SGM	1 ESU odpowiada wartości:
„1980”	1000 ECU
„1982”	1100 ECU
„1984”	1200 ECU

Źródło: L.Goraj: Zasady klasyfikacji gospodarstw rolniczych w Unii Europejskiej. „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” 1998, nr 2-3.

3. Klasyfikacja gospodarstw według ich wielkości ekonomicznej oraz typu

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa stanowi standardowe kryterium grupowania gospodarstw przy tworzeniu raportów opisujących działalność gospodarstw rolniczych w Unii Europejskiej (np. publikacja „Farm Incomes in the European Community”). Wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolniczego określana jest za pomocą sumy standardowych nadwyżek bezpośrednich wszystkich działalności występujących w gospodarstwie. Wielkość gospodarstwa rolniczego w Europejskich Jednostkach Wielkości oblicza się poprzez podzielenie obliczonej dla gospodarstwa Standardowej Nadwyżki Bezpośredniej przez wartość 1 ESU. Np. stosując SGM „1984” (czyli średnią z lat 1983-1985) należy podzielić obliczoną dla gospodarstwa Standardową Nadwyżkę Bezpośrednią przez 1200 (por. tabela 1). Otrzymany wynik odzwierciedla wielkość gospodarstwa rolniczego w Europejskich Jednostkach Wielkości (ESU).

Wszystkie gospodarstwa w polu obserwacji FADN są klasyfikowane do jednej z dziewięciu klas. Są one wyszczególnione w tabeli 2.

Tabela 2

Klasy wielkości ekonomicznej gospodarstw rolniczych w Unii Europejskiej

Klasa wielkości ekonomicznej	Wielkość w ESU	Nazewnictwo klas wielkości stosowane od 1983/84 r.
I	<2	Bardzo małe
II	2 - <4	
III	4 - <6	Małe
IV	6 - <8	
V	8 - <12	Średnio małe
VI	12 - <16	
VII	16 - <40	Średnio duże
VIII	40 - ,100	Duże
IX	= >100	Bardzo duże

Źródło: Jak tabela 1.

Drugim kryterium stosowanym w klasyfikacji gospodarstw rolniczych jest udział poszczególnych działalności w tworzeniu ogólnej wartości Standardowej Nadwyżki Bezpośredniej gospodarstwa. Wyznaczony według tego kryterium typ gospodarstwa odzwierciedla jego system produkcji. Formuły do określania typów gospodarstw opierają się o wartości progowe SGM: 1/3 i 2/3. Jeżeli Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia danej działalności w gospodarstwie stanowi ponad 2/3 SGM całego gospodarstwa, to działalność ta określa typ gospodarstwa [Goraj 1998].

Typologia stosowana w Unii Europejskiej wyróżnia osiem typów ogólnych gospodarstw. Są to gospodarstwa: roślinne, ogrodnicze, winnice, pozostałe plan-tacje trwałe, gospodarstwa mleczne, bydłowe, trzodowe oraz wielostronne. Wy-niki pochodzące z Sieci Danych Rachunkowości Rolnej, jak wspomniano, pub-likowane są w formie zagregowanej dla każdego kraju według kierunków produkcji, czyli wymienionych typów gospodarstw oraz łącznie dla wszystkich gospodarstw rolniczych objętych próbą FADN.

4. Zastosowanie systemu FADN w gospodarstwach rolniczych w Polsce

Założenia systemu FADN wskazują, że w celu przeprowadzenia oceny dzia-łalności gospodarstwa rolniczego i jego kondycji finansowej niezbędne jest po-siadanie odpowiednich danych, od jakości których zależy adekwatność analizy i trafność podejmowanych decyzji. Szczególne znaczenie w gospodarce rynko-wej przypada zatem funkcji informacyjnej rachunkowości rolnej. W Polsce dla uzyskania danych o stanie rolnictwa, także niezbędne jest przeprowadzenie ba-dań reprezentatywnych. Ponadto, w momencie uzyskania statusu członka Unii Europejskiej, Polska będzie zobowiązana do dostarczania standardowych zesta-wów danych z ilościowo określonego, reprezentatywnego zbioru gospodarstw rolniczych do Sieci Danych Rachunkowości Rolnej (FADN). Obowiązek taki, wprowadzony Decyzją Komisji nr 79/65 z 15 czerwca 1965 r., spoczywa na wszystkich krajach członkowskich Unii Europejskiej.

W Ministerstwie Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej podjęto w 1995 r. decyzję o opracowaniu jednolitego, prostego systemu rachunkowości, do maso-wego wdrożenia w gospodarstwach rolniczych, nie objętych obowiązkiem usta-wowego prowadzenia rachunkowości, w myśl ustawy o rachunkowości z dnia 29. 09. 1994 r. (Dz. Ustaw nr 121, poz. 591 z dnia 19. 11. 1994 r.). Podstawową przesłanką tej inicjatywy było spowodowanie koncentracji środków i działań dla merytorycznej unifikacji rachunkowości rolnej finansowanej ze środków publi-cznych, np. w formie kredytów preferencyjnych na finansowanie rozwoju i mod-ernizację gospodarstw rolniczych.

W Narodowym Programie Przygotowania Polski do Członkostwa w Unii Europejskiej, przyjętym przez Radę Ministrów 23 czerwca 1998 r., wyróżniono osiem priorytetów dotyczących rolnictwa i terenów wiejskich. Jednym z nich jest wykształcenie zdolności wprowadzania i wdrażania wspólnej polityki rolnej. W jego ramach przyjęto zadanie opracowania i wprowadzenia w Polsce zuni-fikowanego systemu rachunkowości rolnej [Narodowy Program Przygotowania Polski do Członkostwa w Unii Europejskiej 1998].

Opracowano już polską wersję systemu nazwanego Zunifikowanym Syste-mem Rachunkowości Rolnej Gospodarstw Rolniczych (ZSRGR). Przewodnią

rolę w tworzeniu metodyki i wprowadzaniu tego systemu odgrywa obecnie Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej. Przygotowany system jest zgodny z wymogami FADN. Zakłada się podobny do stosowanego w przypadku FADN wskaźnik reprezentatywności, który wynosi około 2% gospodarstw znajdujących się w polu obserwacji, czyli gospodarstw towarowych. Wynika stąd, że w Polsce należy objąć zunifikowaną rachunkowością 12-14 tys. gospodarstw rolniczych [Narodowy Program Przygotowania Polski do Członkostwa w Unii Europejskiej 1998].

5. Podstawowe założenia Zunifikowanego Systemu Rachunkowości Rolnej

W Zunifikowanym Systemie Rachunkowości Gospodarstw Rolniczych przyjęto założenie o odzwierciedleniu faktycznego, bądź potencjalnego związku gospodarstwa rolniczego z rynkiem (jest to zasada stosowana w systemie FADN).

Podstawowe cele Zunifikowanego Systemu Rachunkowości Rolnej są następujące:

- a) dostarczenie rolnikowi i współpracującemu z nim doradcy informacji służącej poprawie jakości zarządzania gospodarstwem i ułatwienia współpracy z partnerami rynkowymi (głównie bankami);
- b) dostarczenie ośrodkom decyzyjnym i dysponentom funduszy publicznych kierowanych do gospodarstw rolniczych informacji do oceny sytuacji ekonomicznej indywidualnych gospodarstw;
- c) przygotowanie krajowej statystyki do wywiązania się z nakładanego na kraje członkowskie Unii Europejskiej obowiązku dostarczenia zestawów indywidualnych danych o gospodarstwach rolniczych [Winter, Goraj 1998].

Zunifikowany System Rachunkowości Gospodarstw Rolniczych opiera się na następujących zasadach:

- a) dobrowolność uczestniczenia rolników w prowadzeniu rachunkowości; oznacza to, że podjęcie decyzji o prowadzeniu rachunkowości rolnej należy będzie do samego rolnika, stąd zakłada się, że będą ją prowadzili rolnicy pozytywnie do niej umotywowani;
- b) tajność danych indywidualnych – bez wiedzy i zgody rolnika, nikt, poza bezpośrednim organizatorem badań, nie będzie miał dostępu ani możliwości rozpoznania, z którego gospodarstwa dane te pochodzą;
- c) jednolitość metodyczna – metodyka prowadzenia rachunkowości wg ZSRGR ma być porównywalna z Systemem Danych Rachunkowości Rolnej Unii Europejskiej – FADN, w tym celu wszystkie zmienne opisujące

gospodarstwo rolnicze i jego działalność będą określone według jednolitych zasad, bez względu na osobę prowadzącą i nadzorującą rachunkowość i położenie gospodarstwa;

- d) jednolity okres obrachunkowy (od 1 stycznia do 31 grudnia);
- e) wycena rzeczowych aktywów trwałych dokonywana jest według wartości odtworzeniowej (wyklucza się wycenę według aktualnych wartości rynkowych);
- f) zastosowanie techniki komputerowej do wnoszenia danych źródłowych i wykonywania obliczeń wg specjalnie opracowanych programów. W tym celu opracowano specjalną aplikację o nazwie Program Obsługi Rachunkowości Rolnej (PORR) opartą na specjalnym systemie kodów, który umożliwia rozpoznanie przez program poszczególnych zmiennych wprowadzanych do bazy danych komputera [Goraj, Kondraszuk... 1997].

W Zunifikowanym Systemie Rachunkowości Gospodarstw Rolniczych przyjęto następujące fundamentalne koncepcje:

- a) założenie kontynuacji działalności jednostki gospodarczej – przy wycenie aktywów i pasywów oraz ustalaniu wyniku finansowego przyjmuje się, że jednostka będzie kontynuowała, w dającej się przewidzieć przyszłości, działalność gospodarczą w nie zmniejszonym istotnie zakresie;
- b) uwzględnienie zasady istotności – zgodnie z wymogiem rachunkowości UE uwzględnia się wszystkie składniki majątku, łącznie z wyceną produktów nietowarowych;
- c) zasada kasowa weryfikowania – polega na tym, że wpłata (potencjalny przychód) rejestrowana jest dopiero w momencie otrzymania pieniędzy (rozliczenia transakcji); wypłata (potencjalny koszt) jest rejestrowana dopiero w momencie wydatkowania pieniędzy (rozliczenia transakcji);
- d) zasada ostrożnej wyceny (zasada przezorności) – nakazuje ona, aby aktywa i dochody nie były zawyżane, a zobowiązania i koszty nie były zaniżane;
- e) zasada ciągłości – oznacza wymóg prowadzenia rachunkowości według jednolitych zasad w kolejnych okresach obrachunkowych;
- f) zasada priorytetu istoty nad formą – czyli przestrzeganie zgodności z rzeczywistością nawet kosztem wymagań formalnych;
- g) zasada racjonalności - stosowanie racjonalnych i opłacalnych form, metod i środków technicznych, współmierność korzyści i nakładów prowadzenia rachunkowości [Goraj, Kondraszuk ... 1998].

6. Podsumowanie

Prezentowany system (ZSRGR), oparty w swoich założeniach o system FADN, jest tak skonstruowany, że pozwala na uzyskanie następujących informacji: sprawozdania o przepływie pieniędzy, rachunku wyników działalności operacyjnej gospodarstwa i bilansu finansowego. Powyższy zestaw informacji umożliwia sporządzenie analiz według standardów odpowiadających zasadom gospodarki rynkowej, a mianowicie: płynności, wypłacalności, rentowności, zdolności obsługi zadłużenia i efektywności finansowej oraz wyliczania innych wskaźników przydatnych w zarządzaniu gospodarstwem rolniczym oraz w jego ocenie.

W odniesieniu do pojedynczego gospodarstwa ZSRGR umożliwia opracowanie raportu o wynikach działalności gospodarstwa i jego sytuacji finansowej w okresie obrachunkowym, a także raportu porównującego wyniki tego gospodarstwa z grupą gospodarstw jemu podobnych. System dostarcza także kwartalnych sprawozdań o płynności finansowej. Raporty będące wiarygodnym odzwierciedleniem kondycji finansowej gospodarstwa umożliwią wykorzystanie tych danych przez partnerów rynkowych gospodarstwa, przede wszystkim ułatwią określenie zdolności kredytowej oraz zwiększą wiarygodność rolników ubiegających się o kredyt. Umożliwią one także rzetelne informowanie ośrodków decyzyjnych rządu i ich agend o stanie gospodarstw, co ułatwi trafność podejmowanych decyzji.

Ośrodki decyzyjne, jako dysponenti środków publicznych kierowanych do gospodarstw rolniczych w postaci subwencji i dotacji celowych, dzięki raportom będą mieć możliwość dokonywania oceny skuteczności podjętych działań. Zunifikowany System Rachunkowości Gospodarstw Rolniczych umożliwi dostarczanie danych o polskich gospodarstwach rolniczych do Sieci Danych Rachunkowości Rolnej (FADN) w Unii Europejskiej oraz porównanie wyników polskich gospodarstw z wynikami gospodarstw krajów Unii.

LITERATURA

Farm Accountancy Data Network. User manual for the FADN farm return. Brussels 1995.

Goraj L., Zasady klasyfikacji gospodarstw rolniczych w Unii Europejskiej; „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” nr 2-3, 1998.

Goraj L., Kondraszuk T., Mańko S., Pokrzywa T., Sass R., Wójcik E.: Zunifikowany System Rachunkowości Gospodarstw Rolniczych. Instrukcja prowadzenia ksiąg rachunkowych. Warszawa 1998.

Informacja o Sieci Danych Rachunkowości Rolnej (FADN – Farm Accountancy Data Network). [w] Bernacki A.: Rolin 2000. Warszawa 1998.

Klepacki B.: Założenia Narodowego Programu Przygotowania Polski do członkostwa w Unii Europejskiej dotyczące terenów wiejskich. [w:] „Wieś jutra” nr 1/1998.

Narodowy Program Przygotowania Polski do Członkostwa w Unii Europejskiej. Materiał powielony. Warszawa 1998.

Nowak A., Czerwińska D.: Omówienie zmian polskiego systemu rachunkowości rolniczej wobec systemów rachunkowości w wybranych krajach Unii Europejskiej. [w:] Sznajder M. (red.): Wieś i rolnictwo w procesie integracji Polski z Unią Europejską. Poznań 1998.

Winter M., Goraj L., Szadkowska-Rucińska M., Kruk K. : Elementy rachunkowości. Warszawa 1998.